

BUITEN

20^E JAARGANG N^O. 4.

ZATERDAG 23 JANUARI 1926.

Foto C. Steenbergh.

AAN DE VECHT BIJ HOOG WATER.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE VINGER VAN HET NOODLOT, DOOR HEADON HILL (4)	BLZ. 38
ROERMONDSCH E OUDHEDEN (GEÏLLUSTREERD), DOOR A. F. VAN BEURDEN	BLZ. 40—44
VAN GROF WILD EN HINDOETEMPELS IN MIDDEN SUMATRA (SLOT), DOOR P. TE WECHEL	BLZ. 43
„DIE WÛSTE AM MEER”, (GEÏLL.), DOOR N. T.	BLZ. 45—47
OOSTERSCH E MOMENTEN, DOOR MAURITS WAGENVOORT	BLZ. 47
GEZICHT OP HET TUINDORP VREEWIJK TE ROTTERDAM (ILLUSTRATIE)	BLZ. 48
VAN KLEINE DIEREN. SIMSON, DOOR M. LANGERHUIZEN	BLZ. 48
BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.	

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvrage of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

DE VINGER VAN HET NOODLOT

door
4) HEADON HILL.

„DE eerst aankomende”, vervolgde Mr. Colnes, „moet ze ook gehoord hebben, want hij heeft zich nooit buiten het geboortehuis vertoond, waaruit valt af te leiden dat hij het bosch dieper is ingegaan. Hij heeft waarschijnlijk zijn plan opgegeven, wat het ook was, en in elk geval geef ik het mijne op”.

„Wij moesten dit ook maar doen”, zei Norman snel. „Jammer dat ik uw sport heb verstoord, mijnheer, evenals de onze, maar wij zijn niet bepaald getrainde speurders”.

Mr. Colnes lach was vriendelijk en toegevend.

„Het beteekent niet zooveel”, antwoordde hij. „Hoezeer ge ook uw best doet voor een goede zaak, stond er voor u niet zoeveel op het spel als voor het individu dat er voor u uit liep. Als de politie de zaak in handen neemt, doen wij amateurs beter de behandeling aan hen over te laten”.

„De politie heeft ze al in handen genomen”, zei Kathleen. „De brigadier is op de Grange geweest en heeft den vinger en den ring meegenomen”.

„Zoo? Dat was krantig voor een provinciaal politie-man. Hij moet snel gehandeld hebben naar aanleiding van de geruchten, die verspreid zijn. Nu, goeden nacht, Miss Glenister. Goeden nacht, kapitein Slater”. Waarna Mr. Stephen Colne zich verwijderde in de richting van Colbrook Towers, welk mooi, oud Tudorkasteel twee mijlen buiten de grens van het Glenisterlandgoed stond.

Norman en Kathleen keerden naar huis terug, niet geheel onvoldaan door het resultaat van hun tocht. Al hadden zij niet Sir Dudley betrappt op het verbergen van de sporen zijner misdaad, zij hadden tenminste zijn boosaardig plan verijdeld. En zij hadden een machtigen bondgenoot gevonden, die — hoewel geen namen genoemd waren — blijkbaar hun achterdocht deelde.

Toen zij uit het bosch op het open veld kwamen, staken zij het park over en gingen door den tuin naar het terras. Tot hun grooten schrik vonden zij de deur van de wapenkamer gesloten.

„Wat moeten wij doen?” mompelde Kathleen hulpeloos.

Eensklaps kreeg Norman een inspiratie.

„Het eenige wat wij kunnen doen, is om het huis heen naar

den voorkant loopen en ze opschellen”, zei hij. „Wij kunnen den verhaaltje bedenken omtrent ons verlangen naar een wandeling in den maneschijn, maar om ons te rechtvaardigen zullen wij moeten verklaren dat wij verloofd zijn”.

„Wij zijn niet verloofd, en wij zullen dat ook niet zijn, terwijl George's lot zoo twijfelachtig is”, klonk het verontwaardigd antwoord. „Ik vind dat heel leelijk van je. Je zult iets meer overeenkomstig de waarheid moeten bedenken”.

Norman schikte zich in zijn teleurstelling.

„Het spijt mij”, zei hij. „Ik werd zeker meegesleept door mijn gevoelens. Ik heb een ander plan. Wat zou je ervan denken te wachten in dat zomerhuisje aan de overzijde? Zoodra het huis open is en de bedienden bij de hand, kunnen wij naar binnen sluipen. Als het ons meeloopt, kunnen wij ongemerkt onze kamers bereiken en zoo niet, dan kunnen wij den knecht of de meid omkopen, die ons zag”.

Kathleen keek naar het zomerhuisje, een stevig gebouw aan de overzijde van het grasveld voorbij den rozentuin, met een strooien dak dat schitterde in het maanlicht. Zij kende maar al te goed het gezellige interieur, met zijn pitch-pine muren en bekleede rieten stoelen. Als klein meisje had zij daar poppenpartijtjes gegeven.

„Ga mee”, sprak zij. „In elk geval voor een poosje — tot wij iets beters kunnen bedenken”.

Zij staken het bedauwde grasveld over en traden het gebouw binnen zonder te denken aan een mogelijken bezoeker op dien tijd van den nacht. Maar op den drempel bleven zij plotseling staan. De dof roode gloed van een brandende sigaar trof hun verbaasden blik en verklaarde den geurigen reuk van Havana-rook, die in hun neus kwam. Hun eerste gedachte was dat de onzichtbare rooker Sir Dudley was, die voor hen op den loer lag, nadat hij de deur van de jachtkamer had afgesloten en den sleutel van die deur had gestolen.

Maar een rustige, kalme stem vertelde hun dat zij niet in zoo'n afschuwelijke val waren gelopen. De beschaafde tonen, die uit de duisternis klonken, waren niet van den ex-beursmakelaar baronet, die zich aan de beurs heesch had gebruld.

„Miss Glenister en kapitein Slater, geloof ik”, zei Willoughby Melville. „In een kleine moeilijkheid, nietwaar? Nu, als u het mij toestaat, zal ik het genoeg hebben u te helpen die te overwinnen door u te wijzen hoe u het huis binnen kunt komen. Ik heb hier gewacht ten einde u mijn diensten aan te bieden”.

Norman trachtte er niet uit te zien als een betrapte misdadiger, maar Kathleen nam dadelijk een verdedigende houding aan.

„Bijna iedereen schijnt vannacht op de been te zijn”, sprak zij lachend. „Nu ontbreken alleen nog Lady Marrables en Mrs. Coningsby en Frank om den kring compleet te maken. Misschien zijn zij wel met u hier, dokter Melville?”

De zenuw-specialist lette niet op de gedwongen scherps van het meisje. Hij was van zijn stoel opgestaan en bij de deur van het zomerhuisje gekomen.

„U moet u niet boos laten maken door uw teleurstelling, Miss Glenister”, zei hij vriendelijk. „Het is niet mijn schuld dat het doel van uw wandeling in den maneschijn niet is bereikt. Een ruwe volksuitdrukking te gebruiken, u hebt tegen een verkeerden boom geblaft. Er is trouwens op het oogenblik geen enkele boom om tegen te blaffen. Kom, laat ik u in de gelegenheid stellen uw verloren slaaf in te halen”.

Hij liep het grasveld over naar het Huis, maar Kathleen, die naast hem ging, was vast besloten dat hij zich nader zou verklaren.

„U schijnt vrij zeker van de reden van onze wandeling, Dokter Melville”, sprak zij. „Ik ben benieuwd of u de ware reden hebt geraden”.

„Ik vergis mij zelden bij het lezen van den menschelijken geest”, was het antwoord. „U begrijpt dat mijn inkomen afzoudt kunnen betrappen op het verwijderen of verbergen van een lijk, nietwaar?”

„Nu, was dat niet begrijpelijk?”

„Hierop antwoord ik onmiddellijk ja — wanneer u Sir Dudley Glenister verdacht had zien handelen. Deedt u dat?”

„Nee, dat deden wij niet”, antwoordde Kathleen stug.

„Of iemand anders?”

Weer een ontkennend antwoord.

„Dan, lieve Miss Glenister, uit eerlijkheid jegens den verdachte, moest ge uw oordeel opschorten tot het aanstaande onderzoek menschelijke overblijfselen aan het licht heeft ge-

bracht", sprak Melville ernstig. „En zelfs dat zou geen afdoend bewijs zijn voor de schuld van uw neef. Er kunnen honderd andere verklaringen voor zijn. Die scherpzinnige Etonknaap heeft zelfs een zeer goed mogelijke gegeven".

In het half duister bleef het driftig opwerpen van Kathleens hoofd onopgemerkt, maar de toon van haar antwoord was verontwaardigd.

„Het heeft geen doel te redetwisten met iemand, die partijdig is".

Het was alsof zij niets had gezegd. Dokter Melville had hen geleid naar een van de openslaande ramen der eetkamer, dat ongesloten bleek te zijn.

„Weest zoo goed te profiteeren van mijn voorzorg voor mijn terugkeer", zei hij, terwijl hij de jongelui liet voorgaan en hen toen naar binnen volgde. „U moet zelf maar zien hoe ge u kamers bereikt, maar ik zou u voorzichtigheid aanraden".

Hij keerde zich om en sloot het venster.

VIJFDE HOOFDSTUK.

IN DEN KALKKUIL.

Een man van zestig jaar, met grijzend haar, verweerd gelaat en krachtige gestalte, John Grimes, luisterde eerbiedig naar de bevelen van zijn meester. De opperhoutvester was na het ontbijt naar de Grange gekomen en had nu een onderhoud in de bibliotheek. Zijn oogen, de scherpste in Engeland wanneer hij langs een geweerloop keek, staarden uitdrukkingloos voor zich uit.

„Ik begrijp u uitstekend, Sir Dudley", zei hij toen zijn werkgever zweeg. „Ik moet de drijvers en knechts bijeen roepen en elken duim grond op het landgoed laten onderzoeken. Ik sta er voor in dat, wanneer wij geen lijk vinden, er geen lijk te vinden is".

„Meer kan ik niet van je verwachten", antwoordde de baronet. „Wacht een oogenblik, Grimes", voegde hij erbij toen de in Manchester gekleede gestalte naar de deur ging. „Je weet dat het ding, dat die verwenschte vogel gisteren heeft laten vallen, verdenking op mij heeft geworpen — dat de menschen praatjes maken?"

„Ik luister niet naar kletspraatjes, mijnheer. Er zijn heel wat gekken in het dorp Beechwood".

„En in Beechwood Grange", grijnsde Sir Dudley. „Zeg, Grimes, je moet mijn neef George goed gekend hebben. Waar-door kwam de ruzie tusschen hem en den ouden man?"

„Dat zou ik u niet kunnen zeggen, mijnheer. Het werd stipt geheim gehouden", antwoordde de houtvester effen, ofschoon een glans in zijn sombere oogen algeheele onbekendheid tegensprak.

„George was een vrouwenliefhebber, hè?" vervolgde Sir Dudley. „Kom man. Je kunt gerust vrij uit met mij spreken zonder bang te zijn dat jouw naam erin betrokken wordt. Het zal een groot verschil voor mij maken als ik de werkelijke oorzaak van dien twist kon vernemen. Ik heb altijd geloofd dat er een vrouw achter school".

„Noch Sir Philip, noch Mr. George heeft mij in vertrouwen genomen, mijnheer. Was dit waarschijnlijk, nu zelfs Miss Kathleen de reden niet weet?"

Met een driftig gebaar wuifde Glenister zijn dienaar de kamer te verlaten en de blik, dien hij hem nazond, was zoo donker als de nacht.

„Het is een eenzame weg, dien ik moet afleggen", mompelde hij, terwijl hij een sigaar opstak en zich in een stoel achterover liet vallen.

Weldra werd er op de deur getikt en Mrs Coningsby zweefde naar binnen. De mooie dame was een overblijfsel uit Sir Dudley Glenisters makelaarstijd. Zij was koormeisje geweest in de „Gaiety" en zijn vroegere compagnon was met haar getrouwd. Niemand wist wat haar plannen waren nu haar man was gestorven, maar de booze wereld zei dat zij den wensch koesterde den titel van haar tegenwoordigen gastheer te deelen.

„Kop-pijn, ouwe jongen?" was haar elegante begroeting. „Verwondert me niet. Die leelijke kraai was een afschuwelijke tegenslag, hè? De meeste lui hier in den omtrek hebben het land aan je en hopen heel wat van dat ellendige onderzoek. Ik ben juist even naar je toe gekomen om je te zeggen, dat je op mijn hulp kan rekenen als de nood dringt. Kameraden moeten elkaar steunen als het roode noodsein brandt".

„Je bent een goeje ziel, Ivy, maar je vergist je als je gelooft dat ik mijn neef heb gemold".

Sir Dudley keek van terzijde naar zijn mooie bezoekerster.

„O, als je het zegt, wil ik het wel gelooven", antwoordde Mrs. Coningsby lachend.

Uit haar toon had men kunnen afleiden dat het haar niet had kunnen schelen, zelfs al was hij een moordenaar.

„Maar de onschuldigen worden soms verdacht en daarbij kan ik je misschien helpen".

„Ik zal dit onthouden", zei Glenister dof.

„En hier is nog een wenk, dien ik je kan geven zonder te wachten op de verdere ontwikkeling der zaak", vervolgde de mooie weduwe. „Je moet je vijanden van je vrienden leeren onderscheiden. Je nicht Kathleen en Kapitein Slater zijn je vannacht gevolgd, toen je het huis hebt verlaten. Ik heb ze zien heengaan en lang na middernacht zien terugsluipen".

De eigenaar van de Grange schudde zijn lusteloosheid af.

„Ik wist dat zij mij gevolgd waren en ik had de voldoening ze buiten te sluiten", zei hij. „Je zou mij een werkelijken dienst bewijzen als je mij kon vertellen wie ze heeft binnengelaten. Ik zou niet graag willen dat ik nog een actieven vijand onder mijn eigen dak had, al was het slechts een bediende".

Maar Mrs. Coningsby schudde het hoofd.

„Ik wou dat ik het je kon vertellen, maar ik zag ze pas toen ze bij hun terugkomst op het portaal kwamen", antwoordde zij. „Ik heb volstrekt geen idee wie ze het huis binnen heeft gelaten. Wat dunkt je van Dokter Melville?"

„Neen, Melville was het niet", antwoordde Sir Dudley beslissend. „Hij heeft den toestand met mij besproken en hij beschouwt de houding van mijn mooi nichtje tegenover mij met het vermaak dat men van hem kan verwachten. Zij hebben een van de bedienden gewekt en hem omgekocht, of zij waren slim genoeg om den een of anderen ingang open te laten behalve dien van de jachtkamer. Kathleen is erg intiem met den ouden Hinkley, den butler, en met nog enkele anderen der oude bedienden".

Mrs. Coningsby sloot peinzend haar roode lippen.

„Het gaat mijn verstand te boven, maar ik weet dat er gekonkeld wordt", sprak zij. „Vergeet niet mij te roepen als ze het je te lastig maken, ouwe jongen, want als je hals in gevaar is, zal het mij een eer zijn hem te redden. Nu moet ik heengaan en vriendelijk zijn tegen mijn medegasten".

Het gezelschap op Beechwood Grange had dien dag wel iemand noodig die „vriendelijk" tegen hen was, want de atmosfeer was geladen met electriciteit. Ieder wist wat er gaande was in de velden en de bosschen, en niemand sprak erover.

Kathleen en Norman speelden tennis en croquet, en het meisje, dat de spanning ondragelijk vond, stelde een wandeling naar het dorp voor.

Het gezelschap — behalve de gastheer en Frank — kwam bijeen aan een vervelenden lunch, daarna aan de afternoon-tea, die volgens gewoonte geserveerd werd in de groote voorhal. Lady Marrables zeurde tegen een verveeld publiek over een bazaar, dien ze had geopend, en Hinkley en een lakei presenteerden de bladen, toen de telefoonbel luid overging.

De oude butler, zenuwachtig bevend, wilde juist zijn blad neerzetten, maar Kathleen sprong op.

„All right, Hinkley", sprak zij, „ik zal wel gaan".

Binnen twee minuten keerde zij terug, zoo wit als sneeuw, maar zij sprak met groote zelfbeheersching.

„Het was Grimes, die uit het portiershuisje opschelde", zei ze. „Een mannenlijk is gevonden in een kalkkuil op Bare Acre Down bij den hoofdweg. Het is volkomen onherkenbaar en er is niets waardoor men het kan identificeren, maar het mist den wijsvinger van de linkerhand."

Dokter Melville ging overeind in zijn stoel zitten.

„Welke onderzoekingstroep heeft het gevonden?" vroeg hij kortaf.

„Dat zei Grimes niet", antwoordde Kathleen.

„Waarschijnlijk was het de arbeiderstroep, daar Grimes de eerste was die de inlichting meedeelde", zei Melville. „Nu, de volgende zet is voor den lijkschouwer. Een onderzoek kan de lucht zuiveren".

„Het is op het oogenblik tenminste erg drukkend!" riep Lady Marrables uit.

(Wordt vervolgd.)

Bericht.

Wegens plaatsgebrek kon in dit nummer nog niet een aanvang worden gemaakt met plaatsing van de vertaling van Roberts' „Kings in Exile". Onze lezers zullen, naar wij vertrouwen, nog wel een week geduld willen hebben.

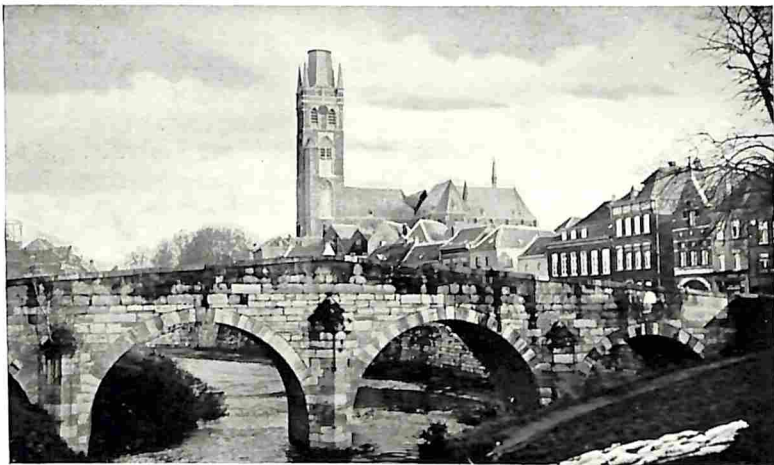

Foto C. Steenbergh.

DE MARKT TE ROERMOND. OP DEN ACHTERGROND DE KATHEDRAAL.

ROERMONDSCH E OUDHEDEN.

ROERMOND heeft zijn opkomst, evenals de andere Limburgsche steden Maastricht en Venlo, aan de Maas te danken. De heuvel bij den overgang over de rivier werd bevolkt door visschers en kooplieden; zoo geschiedde ook te Tricht, het oude Mosae trajectum, dat zijn afstamming reeds in zijn naam laat zien, en Venlo. De oude gedeelten dezer steden liggen aan den oever der rivier. Daar zijn de straten nauw en bochtig, en hellen de oude gevels eerbiedig naar den vloed toe. De Maas bracht welvaart, maar zij had ook minder gewenschte karaktertrekken en ongebreidelde eigenschappen. Haar grillige natuur bleek uit haar telkens wisselenden loop, die hier stukken afscheurde en ze elders neerjoeg, uit haar roofgierigheid, waardoor ze den naam van „Mosa rapax”, de roofzuchtige, ontving. Als hare wateren in gistende kolkings opbruischten en zij de golven donderend en brullend het land injoeg, allereerst weer bezit nemend van de verlaten beddingen en de aan hare macht onttrokken polders, dan toonde zij haar wilden aard. De oeverbewoners vluchtten dan verre van haar naar veiliger oorden met have en vee, of zochten zich op dak en kerk te redden, tot hare woede bedaard was. Ook nu weer, toen wij het volgende schreven, was de Limburgsche regenrivier hare wateren aan 't uitzetten en kleurde ze onheilspellend met vuil geel. En het bijna ondenkbare is geschied. De Maas heeft hare wateren tot de hoogte van 1880 opgedreven, heeft huizen en schuren, dorpen en steden bezocht, vernield en gebroken. Dijken waren haar geen beletsel, muren waren haar geen rem, alles vernielend schoot zij het

DE BRUG OVER DE ROER.

land in, en nog zucht het Zuiden in waters-nood en ziet uit naar val. Spoedig en van alle zijden is er hulp gekomen. De Koninklijke familie bood hulp en troost, de autoriteiten deden hun plicht, inschrijvingen tot herstel der millioenschade zijn geopend. De nobilitas van Roermond gaf het voorbeeld. Verschillende huizen, afgebeeld bij dit artikel over Roermond, hebben met de benedenverdieping in het water gestaan. Wij beelden ze af, zooals zij veilig in droomerige rust droog en wel aan de oude diepgelegen straten stonden en thans weer staan.

Roermond, de „croin van het Overquartier van Gelre” was eerst Geldersch, daarna Spaansch, dan Oostenrijksch, Fransch, Nederlandsch, Belgisch en weer Nederlandsch. Aan bestuurswisseling heeft het niet ontbroken. Het had in de middeleeuwen, vijf à zesduizend zielen, twee hoofdkerken, talrijke kapellen en kloosters. Men leefde er van den koophandel, van de schipperij, zoolang de Maas nog goed bevaarbaar was, van de lakenfabrikatie, die echter langzamerhand door de mededinging verliet, en van de veehouderij, waartoe vooral de uitgestrekte stadswieden gunstig gelegen waren. De gilden spraken door tienheden van den vrouwen (vroeden) broeder mede in 't Stadsbestuur. Ware Roermond niet tweemaal bijna geheel afgebrand, niet dikwijls belegerd, ingenomen en geplunderd, te lang in den alle uitbreiding tegenhoudenden vestinggordel ingesloten geweest, dan had het langzamerhand tot goeden bloei kunnen komen. Als residentie van het landsbestuur, zetelplaats van het Souverein Hof, van den militairen gouverneur en andere hoogwaardigheidsbekleeders, had het nog veel vóór op andere steden. Maar het aanpassen aan nieuwere toestanden ging al te langzaam en slechts met kleine sprongetjes kunnen uitbreiden, waarvan nog een gedeelte komt op rekening der laatste halve eeuw. De stad heeft een mooie groote markt, breede rechte straten en dwarsstraten, die haar in vierkante blokken verdeelen. De hoofdstraten loopen uit op of langs de Kathedraal en het Munster, de oude bouwcentra der middeleeuwen. Het stadsbestuur heeft echter vroegtijdig gezorgd voor riolering, trottoirs, bestrating, behoorlijke verlichting, slachthuis en andere zaken. Toen de wallen in den Franschen tijd geslecht waren, de poorten afgebroken, werd het eene open stad. Maar de tijden waren toen, evenals veertig jaar later, tijdens den Belgischen bezettingstijd, te onzeker om tot het bouwen buiten den ouden wal en grachtenring aan te moedigen. Dat kwam eerst vóór vijftig jaren, en toen met

spoed. ☞ Alvorens enkele oudheden van Roermond uit te beelden in beeld en text, moeten wij ter betere typeering dezer Zuidelijke stad en van hare een karakteristiek dialect sprekende, opgewekte bevolking, even vooraf haar ontstaan en ontwikkelingsgang schetsen.

☞ Het begin van Roermond ligt bij den heuvel, waarop nu nog de St. Christoffelkerk staat, waar ook eene versterkte hoeve met kleinere woningen werd gevonden. Daar liepen de wegen naar den overgang der Maas te samen en werd markt gehouden. Bij dezen Christoffelberg vestigden zich handelaren en ambachtslieden. De ligging van deze vestiging was gunstig, en spoedig breidde ze zich uit naar den Zuidkant, daar de berg ten Noorden steil afdaalde naar de oude Roervallei. ☞ Er is nog een tweede ontwikkelingscentrum aanwezig bij de abdij aan de Hamstraat, waar nu de O. L. Vr. Munsterkerk ligt. Deze kerk is ontstaan in 1218. In 1213 werd Roermond of Ruregemund door Keizer Otto IV geplunderd en verwoest. Daarna is het herbouwd, omweld, de abdij is gesticht en in 1231 werd Roermond een „Civitas” en kreeg muren. ☞ Het zal onzen lezers niet zoo veel belang inboezemen, hoe de muur liep, waar de in dien muur aangebrachte zware torens lagen; het zij hier voldoende mede te deelen, dat de verbinding en uitbreiding der twee besproken centra aan de stad een lang getrokken hartvorm gaf, die door de omsingeling met eene droge gracht, een hoogen wal en een vrij zwakken muur tot ver in de 19de eeuw behouden bleef. Een afbeelding van den ouden stadsmuur of den Schipperswal ziet men hieronder. ☞ De stad lag aan twee rivieren, de Maas en de Roer, waarom een plaatselijk dichter zong, dat „Roermond aan twee rivieren zat te tierelieren”, wat voor dichterooren misschien mooi mag klinken, maar nuchter beschouwd nog al dwaas lijkt. Roermond heeft altijd met de Maas moeten strijden, die, zoals het landvolk zegt, in den zomer luiert, maar des winters den tyran speelt. Reeds in 1342 moest men haar een nieuw bed, dicht bij de stad, voorleggen, om haar te dwingen de stadsbelangen beter te dienen. De vrijgekomen grond werd waarschijnlijk gebruikt, om een onnodigen tak van de Roer te dempen „te naester lage en minster schade”. ☞ De grachten der stad waren wel diep, maar waterloos. De beschrijving der belegering van 1637 spreekt van „fossa profunda et superbe lata, ac aquae experts”. ☞ In de Geldersche oorlogen, in den Spaanschen tijd, was Roermond de loopplaats der kampende partijen, die altijd ten koste van de stad leefden. Trouw aan Spanje, moest ze de onwelwillendheid en de mishandeling door de Staatschen ondervinden. Veroverd door de laatsten, werd ze weer aangevallen en vernield door den eigen landsheer en had nooit rust. Geen wonder, dat er niet zooveel van de oude, mooie gebouwen, die het eenmaal bezat, overbleef als in vele Hollandsche en Vlaamsche steden, die meer van den grooten militairen heirweg aflagen.

☞ Roermond heeft, evenals zoovele andere steden, veel van zijn schilderachtig uiterlijk moeten inboeten door branden, die veel ouds deden verdwijnen, waarna men zoowel door bevel van den magistraat als door de vernieuwingsgewoonte, de hooge, smalle gevels afbrak en er nieuwe huizen met lagere vierkante platte gevels, smakelooze vensters zonder versiering voor in de plaats zette, zonder stijl of regelmaat, naar eigen goeddunken. Toch zijn er nog verschillende aanzienlijke gebouwen overgebleven, eene bezichtiging en bezoek overwaard. In de eerste plaats het *Stadhuis*, in 1665 afgebrand en in 1700 in baksteen herbouwd. In 1906 is het balkon, dat in 't begin der 18e eeuw verdween, weer hersteld. Binnen: een mooie vergaderzaal met de portretten der vroegere heerschers, onder welke er enkelen zijn, die groote verdiensten voor de stad hadden. Verder de *Kathedraal*, aan de Markt op eene hoogte gelegen, begonnen in 1410; het H. Sacramentskoor in 1458, het O. L. Vr. Koor in 1489. De slanke spits van den toren is, zooals bekend is, een paar jaar geleden door een orkaan gedeeltelijk afgeworpen en door het kerkendak in de kerk ter neer gekomen, waarbij het koperen beeld van den patroon zeer beschadigd werd. De afgebroken spits is toen van een erg onsierlijk nooddak voorzien, dat in de kunststad Roermond al lang vervangen had moeten

Foto C. Steenbergh.

ROERMOND. HET STADHUIS.

zijn. Dan zijn er de *Maria Munsterkerk* met vier torens en een koepel, Romaansch en Gothiek, gebouwd als abdijkerk van 1218—1224, waarbij de Abdij lag, welke gedeeltelijke afbraak nog onlangs heel wat beroering bracht; het *Groot Seminarie*, een oud Karthuizer klooster uit het begin der XIIIe eeuw, Bethlehem geheeten, de Kerk einde XVe eeuw; het *Paleis van Justitie*, oudbisschoppelijk Paleis, in 1665 op H. Drievuldigheidsdag met een groot gedeelte der stad afgebrand door een brandenden prop uit een pistool in een dak geschoten; in 1666 op grootscher voet herbouwd met monumentaal tweevleugelig ingangshek; de *Hervormde Kerk*, oude Minderbroeders-

Foto C. Steenbergh.

ROERMOND. OVERBLIJFSELEN VAN DE STADSOMMURING AAN DEN SCHIPPERSWAL.

kerk, in 1307 door Graaf Reinald I gesticht, in 1906 door Dr. Cuijpers met bijdragen van alle zijden en alle gezindten hersteld. 't Is een driebeukige baksteenhallenkerk, met oudschilderwerk. ☒ Genoemd moeten verder worden de *Rattentoren*, oude vestingtoren uit concentrische steenen van 0.28 M. kunstig opgetrokken; de *Roer* of steenen *Maria Theresiabrug*, in 1654 gebouwd, in 1764 weggeslagen, in 1771 in Namenschen steen met vier ronde bogen hersteld; het *Prinsenhof*, naar plannen van Bertolet in 1700 voltooid, thans Hospitaal; de *ingangspoort der oude Munsterabdij* met een renaissancegeveltje met het wapen der abdisse van Weijenhurst, thans laatste rest der groote gebouwen, dat helaas ook al ten ondergang gedoemd schijnt. ☒ Verder nog een gedeelte van het oude *Bagijnhof*, dat voor drie vierde plaats moest maken, even zoo goed als de zeer oude, *Voogdij*, voor moderne gebouwen; de kapel van *O. L. Vr. in 't Zand*, sinds eeuwen een oord van pelgrimatie. Dan nog *ongerepareerde gevels* in de Neerstraat, op welker noodig herstel reeds jaren door mij zonder succes aangedrongen werd.

☒ De lijst is lang genoeg, om belang in te boezemen en toont aan, dat men nog niet alles ten gronde geworpen heeft. Thans volgt hier de beschrijving van enkele monumentale Roermondsche gebouwen, die voor ondergang bewaard zijn, en hierbij worden afgebeeld

☒ Het *Gothieke huis* in de Brugstraat no. 7 is gebouwd in den tijd, dat deze straat, waardoor de groote heerbaan liep die van het Zuiden over de Roerbrug naar het land van Kessel voerde, bewoond werd door de aanzienlijken der stad, die naast hun koopmanschap nog het stadsbelang dienden als schepen, raadsverwanter, overman der gilden of tienman van het cremerambacht; zij wilden ook naar buiten blijk geven van hun groeiend bezit. Het gebouw is in de XVIe eeuw gesticht en heeft een laatgothischen trapegevel van baksteen en natuursteen. Op de eerste verdieping treft men boven ieder der drie mooi omlijste vensters twee half ronde boogjes, op de tweede en derde verdieping boven de vensters rijke blinde traceeringen. Nog zijn er overblijfsels van hoekpinakels. Het onderstuk van den gevel is ten gerieve van den handel gemoderniseerd. ☒ In de Neerstraat — de naam duidt al op een lagere ligging, men voer er kort geleden met schuiten

door, ligt een huis van jongeren datum, iets geheel anders dan het vorige (afb. hierboven). De cartouche boven in het fronton vertelt u hoe oud het is, nl. van 1666. De voorletters geven den naam des stichters aan P(eter) v(an) B(oshuijsen), schout der stad. De man had zijn levenshoop gevestigd op zijn eenige dochter Rosa, die spoedig een man vond in Jonker de Pollart, uit een Roermondsch geslacht, nu uitgestorven, dat aan de stad nog vele diensten zou bewijzen. Hij wilde haar en haar man dicht bij zich hebben en bouwde daarom in de Neerstraat een groot, dubbel huis, zoo groot dat zijne medeburgers er verbaasd van stonden. Het huis is door een brandmuur van boven tot onder ook in den kelder, in twee gelijke helften verdeeld, rechts woonde papa, links de dochter met haar man. De breede frontale trap geeft toegang door twee deuren tot de beide huisgedeelten. Het is zeer symmetrisch gebouwd, acht vensters dicht aaneengesloten, breed, met hardsteenen onderbouw. Over de breedte der vier middenvensters springt het iets vooruit. Het wordt be-

kroond door eene consolelijst. Het middengedeelte schiet eene verdieping hoogerop. Het balkon rust op drie zware, fraaie consoles. De sterke houten deuren zijn in 1724 aangebracht. De naastgelegen, voor 20 jaar gebouwde gevel, die men ook op onze afbeelding ziet, wil van alles vertellen, maar zegt niets in het voordeel van zijn bouwmeester. ☒ Een fraaiere exemplaar uit de XVIIIe eeuw, vindt men onder aan de Markt in een huis met een hardsteenen gevel van 1767. Het heet „au cheval blan(c)”; wordt bewoond door den banketbakker Loven — specialiteit in de beroemde Roermondsche vlaaien en heerlijken knapkoek. De gevel is, zooals men uit de afbeelding op bladz. 43 ziet, rijk versierd en zeer symmetrisch, drie verdiepingen hoog, met versierde vensterlijsten en boven dorpels, waarover gegolfde kroonlijsten. De bovenkroonlijst is eenvoudig; een paardje is aangebracht boven de eerste verdieping. Het werd gesticht door een koster der Grooten Kerk, die als koopman veel geld verdiend had. Tijdens den

bouw bemerkte hij, dat het huis hem zooveel geld kostte; hij begon daarover te mijmeren, dacht, dat hij arm zou sterfen. Toen het huis geheel gereed was, verhing hij zich op den zolder. Zijn wapentje staat boven de deur: een boom tusschen twee sterren, waaronder een anker, eene toespeling op den naam. ☒ Als men van de Neerstraat en onder aan de Markt recht naar de Kraanpoort gaat — aldus genoemd naar de oude hefkraan — ziet men links weer een fraai huis, weer wat eenvoudiger dan no. 3. Dit huis werd gebouwd door een koopman uit Bostel, Adam van de Weegh, die in de Schoenmakersstraat geld verdiend had en als burger aangenomen was. Hij had het huis genaamd „de Cat” gekocht, dat heel voordeelig gelegen was bij de Markt, Hoofdkerk en bij de Kraanpoort. Dit huis heeft hij vernieuwd en van een sierlijken gevel voorzien. De puntgevel heeft vier indeelingen met van onder te beginnen, drie ramen en deur, daarboven opvolgend vier en twee ramen. De vensters zijn in hardsteenen lijsten met fronton gevat. Men kan op de afbeelding op bladz. 44 zien, dat de deur heel eigenaardig in een kleinere, meer versierde omlijsting gevat is, zoodanig, dat dit wat vreemd aandoet. Bovenin staat in een spiegel het bouwjaar 1764. De bouwheer scheen nog al in aanzien te zijn; hij was kerkmeester, directeur van het Armenhospitaal en kapitein van de burgers in het Bour-

Foto C. Steenbergh.

ROERMOND. HET HUIS DE STEENEN TRAPPEN AAN DE NEERSTRAAT.

guignonkwartier

☒ Roermond zelf en zijn historische monumenten en die zijner naaste omgeving als de schilderachtig gelegen kasteelen van Horn, Hillenrade, Hattem, de ruïne van het oude Slot Oest bij Swalmen, de vervallen burcht te Montfort, de zeer oude Stiftskerk van St. Odilienberg op een heuvel met vier torens prijkkende, de door Dr. Cuypers gerepareerde Kapel van Asselt, oudtijds een Romeinsch tolhuis, de oude Romaansche abdijkerk van Susteren, hebben vooral in de laatste jaren tal-Oudheidkundigen Bond, Gelre, den Nederlandschen Leeuw, die en de niet minder heusche omwoners met de kasteelbezittersche gastvrijheid voort.

A. F. VAN BEURDEN.

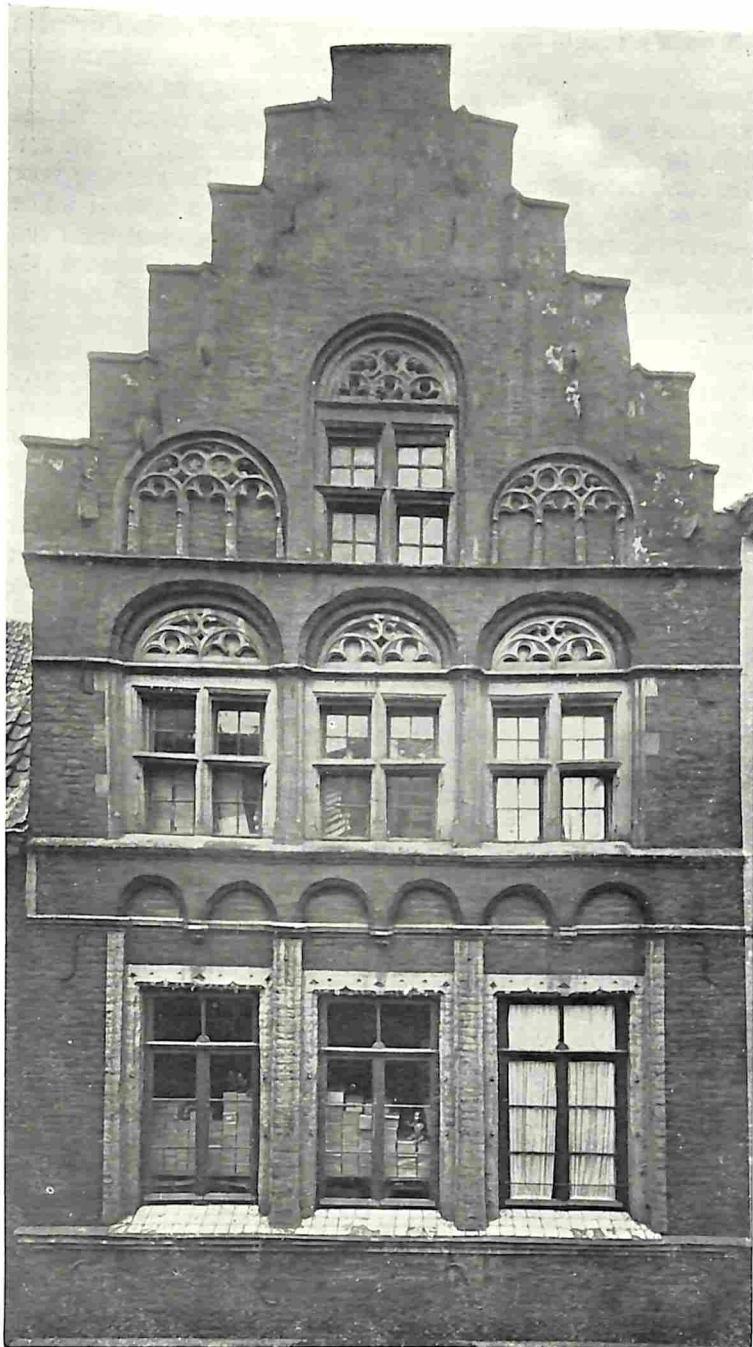

Foto C. Steenbergh

ROERMOND. GEVEL AAN DE BRUGSTRAAT.

Van grof wild en Hindoe-tempels op Midden-Sumatra.

(Slot.)

DAAR ieder bericht over stroopende tijgers uitbleef, besloot ik den vierden dag te vertrekken. In het eerste dorp waar wij nu aankwamen, de standplaats van een controleur, was een tijger in de nabijgelegen heuvels gesignaleerd. Aan rooverij had hij zich nog niet schuldig gemaakt, maar den avond van mijn aankomst berichtte een inlander, dat hij zijn schuilplaats in het bosch op een heuvelhelling had ontdekt. Dadelijk werden de noodige maatregelen genomen en den volgenden morgen vertrok een groot deel van het kampongvolk, gewapend met alles wat maar lawaai kon maken — stukken blik, platen ijzer en oude emmers — in grooten kring van den voet van den zwaar begroeiden heuvel naar boven. Hier en daar liep een van mijn soldaten tusschen de drijvers in. Zelf had ik met Tjokro post gevat op het eenige kale deel van den heuvelrug, waar alleen gras groeide. Wij stonden met de ruggen naar elkaar toe en hadden ieder 10 meter vrij zicht. Onder oorverdoovend lawaai kwamen de drijvers concentrisch naar ons oprukken; ik stond met de hand aan den trekker. ☼ In groote spanning bij het bedenkelijk naderen van de ketelmuziek, krijg ik plotseling een stoot in mijn rug van Tjokro's elleboog; ik hoor een schot, kijk om en zie een prachtigen koningstijger, blinkend in de felle morgenzon, met geweldigen sprong over het smalle deel van den kalen heuvelrug zweven, op nog geen drie meter van ons. Hij verdween in de struiken. Of Tjokro, die wat bleek om de neus werd, hem geraakt heeft, weet ik

niet, maar in ieder geval had mijn Javaansche jachtmakker zijn tegenwoordigheid van geest niet verloren. Den tijger heb ik niet terug gezien. ☼ Wij trokken verder over velden en door bosschen, bivakkeerden in de wildernis of brachten den nacht door in een huisje van een der ver uit elkaar gelegen kampongs. Soms moest ik dan aan een Bataksch hoofd over Holland vertellen, over dijken en polders en over de groote reis naar de kleine Negeri Blanda en ook over de Koningin; of zij zaten mij 's avonds met hun eigen verhalen den tijd te korten, tot ik er zelf een eind aan moest maken. Dom waren ze niet die Bataks, maar wat kon dat van goeden aanleg lang niet ontbloote volkje toch een verregaande gevoelloosheid tegenover dieren aan den dag leggen. Eens hoorden wij bij een kamponghuisje, dicht aan den weg, een zacht klagend geluid; onder een afdakje ontdekte ik een groote geit, waarvan het vreeselijk gewonde achterlijf was overdekt met een dichten zwerm van insecten. De eigenaar zat op een afstand een strootje te rooken; hij vertelde dat de geit vier dagen geleden was aangevallen door een tijger. „Maar”, voegde hij er aan toe „barang kali dja djadi baik” — misschien wordt hij wel weer beter —. In afwachting van die schier hopelooze kans op beterschap, liet hij het beest in zijn vreeselijk lijden liggen, zonder een hand uit te steken, om dit te verzachten. Na wat over en weer gepraat bracht ik het zoo ver, dat een van mijn soldaten de geit mocht doodschietsen. ☼ Tegen het einde van mijn jacht-tijd zwierf ik in de onderafdeeling Mandheling, een heel mooi land met prachtige berggroepen. 's Avonds zat ik met de soldaten te praten over dien dag gevonden olifantsporen. Al twee weken eerder was ik 's nachts in de pasanggrahan te Goenoeng Toea wakker geworden door het geschreeuw van een kudde in het heldere licht der maan spelende dikhuiden,

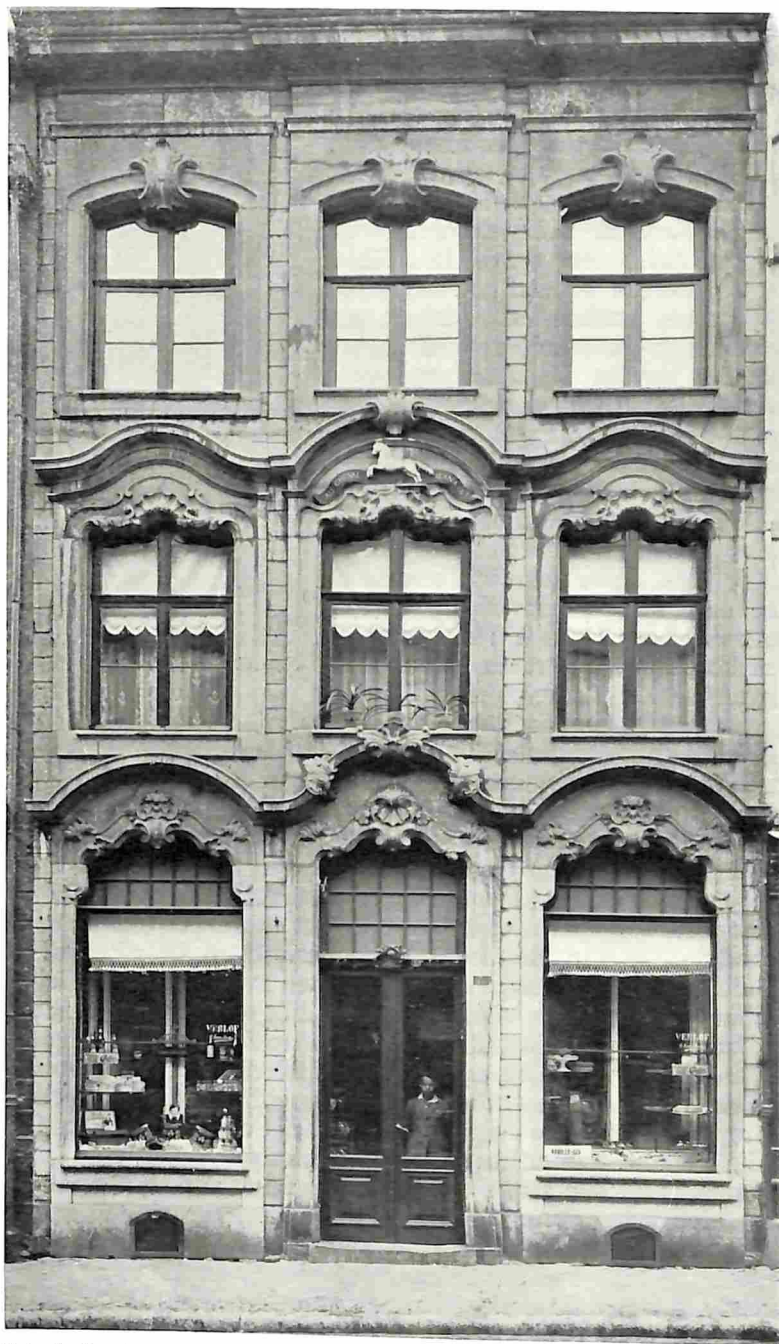

Foto C. Steenbergh.

ROERMOND. GEVEL AAN DE MARKTSTRAAT.

kreeg, in feestkleedij langs het pad geschaard; ze boden sirihipruimen aan, die ik niet mocht weigeren en daarom telkens, met een handige beweging, in een van mijn jaszakken liet verdwijnen. Het Inlandsche hoofd van de onderafdeeling haalde mij een eindweegs buiten zijn kampong af en geleidde ons naar zijn woning. Terwijl wij daarbinnen verzameld waren om een rijkelijk met Mandhelingsche gerechten voorzien feestdich, werden door vrouwen en meisjes op het voorplein van des radjas huis dansen uitgevoerd. En de held van den dag, die nog geen gelegenheid zelfs had om zijn door modder en zweet doorweekte kleeren voor meer passende te verwisselen, de held van den dag was wel genoodzaakt zich al die hulde met kalme waardigheid te laten welgevallen. Maar wat was ik blij, toen ik — zonder onbeleefd te zijn — mij in den loop van den avond aan verder feestbetoon kon onttrekken. Ik had den volgenden morgen nog een driedaagschen marsch voor den boeg en ging heel vroeg slapen. Uitgegaan om tijgers te schieten, keerde ik op mijn standplaats terug met een paar groote olifantstanden en buitendien — maar dit hoorde ik pas later — met een titel, die mij door de bevolking dankbaar en eerbiedig was opgedragen: „Hoeloebalang gadjah” overste (overwinnaar) van den olifant. ☼ (Drie maanden later, toen ik het land van Si Obon weer bezocht, was er van den olifant niets meer over dan een stuk rottende huid en in grootten kring verspreide, uit elkaar getrokken ribben en beenderen. Het snel tot ontbinding leidend tropisch klimaat had hier, in samenwerking met wilde varkens en tijgers, den anders zoo ongenaakbaren woudreus in dien korten tijd volkomen gesloopt).

P. TE WECHEL.

„Die Wüste am Meer”.

IN het Oosten van Duitschland, in de provincie Oostpruisen, ligt een merkwaardig stukje land, dat zoo rijk is aan natuurschoon, dat het te verwonderen is, dat het nog niet meer door toeristen bezocht wordt. Tusschen twee groote waterplassen, de Oostzee en het Kurische Haff, ligt heel lang en smal de Kurische Nehrung, „die Wüste am Meer” zooals zij vaak genoemd wordt. Hoewel deze naam niet geheel onjuist kan worden genoemd, maakt hij 't toch wel erger dan het in werkelijkheid is: 't is maar een klein gedeelte van de Nehrung, dat werkelijk Wüste is. ☼ Anderhalve eeuw geleden is die woestijn ontstaan, door toedoen van menschenhanden, die de dichte bosschen, waarmee de duinen waren begroeid, boom voor boom velden, waardoor de eens zoo frissche duinen veranderden in kale zandheuveld, waar de wind in volle vrijheid zijn allergrilligste spel kon spelen. De vele Westerstormen joegen het zand in wolken over de kale zandruggen, zoodat deze langzaam aan van West naar Oost schoven. ☼ De weinige menschen, die op de Nehrung leefden, woonden in kleine dorpjes bijeen. Een arm volk, levende van visscherij en strandvonderij. Hun huizen stonden tusschen de eens begroeide en daardoor beschuttende duinen; maar toen die duinen losraakten en voortdurend nader schoven, kwamen de visschers tot de ontdekking, dat deze beweeglijke zandkolossen gevaarlijk konden zijn. Ze probeerden het zand te keeren door het bouwen van schuttingen, maar tevergeefs, schutting na schutting werd begraven en het zand rukte regelmatig voort. ☼ Totdat eindelijk een van de huizen onbewoonbaar werd door het vele zand, dat overal binnendrong; toen trokken de bewoners er uit en bouwden ergens anders een nieuw huis. Een

paar jaar later had het zand het oude huis verzvolgen en waren er weer andere huizen aan 't verzanden. Het dorp werd langzamerhand verlaten en op een andere, veiliger plek ontstond een nieuw dorp. Zoo ging het met verscheidene dorpen; ze verdwenen onder de zandheuveld. ☼ Toen opnieuw een van de dorpen bedreigd werd, bracht plotseling één van de visschers uitkomst. Hij wilde probeeren, de duinen te beplanten. Met een zenuwachtigen ijver toog men aan 't werk, vrouwen en kinderen hielpen leem te slepen en de jonge bergdennetjes te planten, en na maandenlangen, harden arbeid was het doel bereikt: de duinen waren vastgelegd en het dorp was gered. 't Spreekt vanzelf, dat men dit toen op andere gevaarlijke plaatsen ook toepaste, maar alleen waar 't strikt noodzakelijk was, want het kostte veel geld. ☼ Er is nu voor geen enkel dorp meer gevaar te vreezen, maar op alle plaatsen, waar beplanting niet strikt noodzakelijk was, heerscht nu nog

de wind over een kale woestini. De wind is een kunstenaar; waar hij alleen heerscht daar is ieder plekje mooi, en alle mooie plekjes vormen samen een mooi geheel, dat altijd en overal machtig en grootsch is. Bovenop deze „Wanderdünen” is het wild, eenzaam, maar van enkele punten hebben we een mooi vergezicht: aan den eenen kant kijken we neer op het Haff, dat zestig meter beneden ons den voet van de Wanderdünen bespoelt, aan den anderen kant ligt een groen land met een blauwe zee er achter, waarin een smalle witte streep de branding aanduidt. ☼ Maar komt men in een inzinking, waar men het Haff en de zee niet meer ziet, waar men ingesloten is door de wisselende zandheuveld, waar het zand om dwarrelt en zon en wolken spelen, dan heerscht de eenzaamheid. Het eenige geluid is het schuren van zand op zand, dat als je er goed naar luistert en er een oogenblik ontvankelijk voor bent, een ware muziek wordt. Dat hooren van die muziek duurt maar een oogenblik; even later overstemt het doodsche schuiven en schuren weer alles. Met sterken Westenwind kan dat dagen zoo doorgaan, waarin oogenschijnlijk alles dood is,

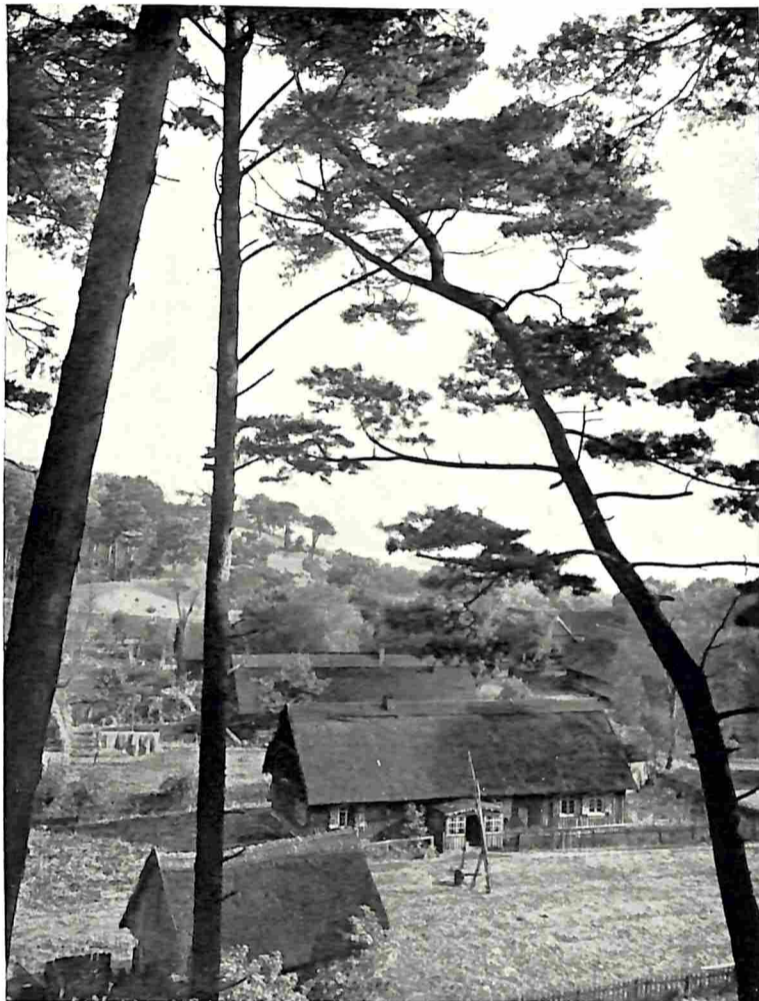

Foto Tinbergen.

DIE WÜSTE AM MEER.

GEZICHT OP HET DORPJE SKRUSDIHN (KURISCHE NEHRUNG).

maar waarin bij langer toezien zoo'n grillig leven tot uiting blijkt te komen, dat het een genot wordt, er in te leven. ☼ Vooral als de zon aan 't zinken is; dan veranderen de onaanzienlijke zandheuveldjes die hier en daar verspreid liggen en bij dag nauwelijks opvallen, in geheimzinnige zandkasteelen met felle lichten en ondoordringbare schaduwen, zachte, vervloeiende zandrichels met lijnscherpe kanten, die lange schaduwen achter zich werpen, die zich kronkelen over andere zandkasteelen of die dansen in de voortstuivende zandwolken. Onheilspellend zien de Wanderdünen er dan uit, en als tegen de avondschemering de wind op gaat steken, zoodat het gerinkel van de schurende zanddeeltjes tot een zwaar geloei aanzwelt en het zand meters hoog opdwarrelt, dan wordt het daarboven onhoudbaar en dan is het geraden om snel naar beneden te gaan, want in het halfduister kunnen onze verblinde oogen niets meer in het zand onderscheiden en een misstap in een kuil kan een leelijken val tengevolge hebben, of, wat nog erger is: in de toenemende duisternis merken we de gevaarlijke drijfzandplekken aan den voet van de Wanderdünen niet op en zouden we er in gezakt zijn voordat we ons van den gevaarlijken toestand rekenschap gegeven zouden hebben. En er uit komen is niet zoo makkelijk als er in raken. ☼ Heel anders is het op windstille dagen. De grillige zandkasteelen zijn nu statige monumenten geworden, in strakke lijnen en met zachte ribbels. Hun vormen zijn veel rustiger geworden. Aan de Haff-

zijde ligt een heele reeks, volkomen in overeenstemming met de omgeving. Dat is wel een groot bewijs van de macht van den kunstenaar, dien we Wind kunnen noemen: tijdens een zandstorm zijn de zandheuvels wild en onheilspellend, bij rustig zonnig weer veranderen ze in monumenten, massale sphinxen

⊗'t Is namiddag. De zon staat laag en de Wanderdünen werpen een lange schaduw op het Haff, dat spiegelglad is. 't Is zoo stil, dat we de futen van verre hooren roepen en hun gepsas klinkt helder over 't Haff. In de verte ligt Rossw het roepen van de mannen aan de haven; ze zijn druk in de weer, alles voor de uitvaart gereed te maken. De kleine puntbootjes liggen in een rij aan het Haffstrand, de netten worden binnengedragen. ⊗ Daar ratelt een ankerketting en opeens kletteren ze overal, alle bootjes varen af en langzaam schuift de heele rij het Haff in. Ieder bootje heeft twee man aan boord; terwijl de een het zwaard en het roer in orde maakt, spat de ander met een lange schep het zeil nat, dan zeilt het beter. Langzaam verdeelt de vloot zich, en de scheepjes verstrooien zich naar alle richtingen. Morgenochtend komen ze terug en dan moeten we zorgen aan de haven te zijn, want dan wacht ons een eenig mooi schouwspel.

⊗We kunnen zoo'n heerlijken najaarsmorgen treffen, in die dagen, dat de wind dartel is en met de eerste dorre bladeren speelt, als de diepblauwe hemel afgewisseld wordt door de blinkend witte wolkengevaarten, schuimkoppen die langzaam voortwandelen, als de spreuwen kwetteren in de overdadig rood-met-groene lijsterbessen, die hun zware trossen moeten laten hangen. ⊗ Dan gaan we om een uur of acht naar de haven hangen. ⊗ In de natuur baai tusschen het riet, waar een smal stukje strand ligt, overschaduwd door groote, zware wilgen. De visschersvrouwen staan uit te kijken naar de schuitjes, die van alle kanten komen aanzetten, met hun leuke zeilen, in allerlei kleuren: rood, wit, zwart, bruin en groen en met alle mogelijke oplapjes voorzien. ⊗ De bootjes naderen en aan den waterkant staan de vrouwen, met haar bonte hoofddoeken om, klaar om de netten aan te nemen. De visschersbooten hebben van voren een eigenaardigen, omgekrulden puntvorm, den vorm van de oude Vikingschepen. Als ze aan land zijn, dan worden het eerst de netten uit de boot aangegeven, die de vrouw op gaat hangen. En dan begint de bedrijvigheid. Hooge gaffels staan in rijen in den grond gestoken en daaraan komen de netten te hangen, lange slierten van ongeveer een Meter hoog, met rissen steentjes en kurkjes er aan. Ondertusschen wordt de visch op de draagbaren gelegd die overal gereed liggen en dan komt de visschersman zijn vrouw helpen. ⊗ Een bijzonder mooi schouwspel is dat, gloeiend en tintelend van frissche kleuren: de hooge wilgen werpen lange schaduwen over het zand en de netten; boven het donkere Haffwater schuiven de wolken over het heldere blauw, overal bruine en gele zeilen, blinkende visch en goldere riet, alle gestalten zijn omljnd door de felle najaarszon, de netten zijn draadje voor draadje van lichtende lijntjes voorzien. Overal tusschendoor zwermen de kokmeeuwen, die boven alle lawaai uitkrijschen en

Foto Tinbergen.

DIE WÜSTE AM MEER.
EEN OASE: LANDSCHAP BIJ ROSSITEN.

op den afval toestuiven om al vechtende den buit te verdeelen Boven dit alles ruischen de zware wilgen, die de regen van 's nachts van zich afschudden

⊗ Een typisch visschersdorp op de Kurische Nehrung is Nidden, een drielingdorp, bestaande uit de gehuchtjes Nidden, Skrusdihn en Purwin. Nidden is een van de weinige dorpen op de Nehrung, die van de Wanderdünen en de noodlottige verandering, geen last hebben gehad. Het oude bosch, dat de oorspronkelijke duinen bedekte, is hier gespaard gebleven en heeft, hoewel het erg gedund is, de duinen voor verwoesting behoed. ⊗ Tusschen de hooge duinheuvels in zijn aan de Haffzijde drie vlakke plaatsen, die, beschut tegen den zeewind, een ideale woonplaats boden aan de Haffvisschers en zoo aanleiding waren tot het ontstaan van de drie dorpen Nidden, Skrusdihn en Purwin, die samen ongeveer zeshonderd inwoners tellen, waarmee de gemeente Nidden het record van de Nehrung bezit. ⊗ Van de heuvels af, die het omringen, kijkt men door de grillige dennenboomen heen op de dorpen neer, waarvan de visschershuizen zeker het aankijken waard zijn. Langgestrekt van vorm, met lage houten muren, kleine venstertjes en ultramarijne blinden. Deuren, blinden, pompen, alles is ultramarijn geschilderd, een kleur, die in Nidden verbazend veel gebruikt wordt. De daken zijn meestal van riet en wat daarbij het meest opvalt is het ontbreken van een schoorsteen bij de meeste. De rook komt bovenaan en opzij van het dak door het riet naar buiten. De dakranden zijn dikwijls versierd met uit hout gezaagde of gesneden lijsten, bovenop staan leuke ornamenten, ontluikende bloemen of vischen op een dubbele kordekop. ⊗ Het mooie van het dorp zit hem in het rommelige, geloof ik: scheeve deuren van bemoste en verweerde planken, grillige vlierstruiken, waar de spreuwen spektakel in maken, allerprimitiefste varkenshokken met vieze mesthoopen, waar reuzekalebassen op groeien, zwaar bemoste daken, met miniatuur dennen- en berkenboschjes er op en hier tusschen door loopen de ganzen, eenden en kippen; blootvoetsche kinderen vechten om de kastanjes, die ze in de modder vinden. Machtige scheefgegroeide dennen buigen zich beschermend over de huizen, en de witte stammen van de in allerlei gele, bruine en groene kleuren flonkerende berken zorgen samen met de lijsterbessen voor een heerlijke vroolijkheid van kleur. ⊗ Het is te begrijpen, dat Nidden een geliefd oord is voor kunstenaars. De schilders Bischoff Culm, Borschke en Mollenhauer en de dichter Heimann hebben het schoon van dit karakteristieke Nehrungsdorp in hun kunst weergegeven. Drie van hen zijn in den oorlog gevallen en een indrukwekkend monument is door de bewoners voor hen opgericht: een eenvoudige boomstronk met hun namen er op, op een van de punten vanwaar men tusschen de dennen door op het dorp met zijn rietdaken en visschersschepen neerziet.

⊗ De booten van de Haffvisschers hebben alle iets merkwaardigs: de wimpel. Op de tweede afbeelding op de volgende bladzijde is die wimpel heel goed te zien: hij wordt uit hout gesneden door den eigenaar van de boot, die er van alles in uitbeeldt: vischen, slangen, paarden, adelaars, menschen en vooral de typische eland, een groote herkauwer die op de Nehrung nog in 't wild leeft. ⊗ Op onze afbeelding zijn goed te zien: een ruitertje en

Foto Tinbergen.

DIE WÜSTE AM MEER.
OP DE WANDERDÜNEN BIJ RUSTIG WEER.

Foto Tinbergen.

*DIE WÜSTE AM MEER.
HET SPOOKKERKHOF BIJ ROSSITTEN.*

een kasteel, verder een paar letters, waarschijnlijk de initialen van den eigenaar. Onder het kasteel is een in tweeën verdeeld veld, in de kleuren wit en zwart, dat is het visscherswapen van Rossitten. Een ander dorpje, Pillkoppen, heeft het diagonaalsgewijze verdeeld, Nidden in vier rechthoeken, Purwin een ruit in een rechthoek enz. ☼ Aan het snijden van dien wimpel wordt groote zorg besteed en diegene die de mooiste wimpels snijdt, die is de groote man. Datzelfde volk, dat aan strandrooverij en ruwe vermaken zijn hart ophaalt, bezit toch nog één kunst, die met hart en ziel uitgeoefend wordt: het snijden van den wimpel voor de eigen boot. N. T.

OOSTERSCHE MOMENTEN.

(Vervolg).

DUS er was niets aan te doen: Abdallah-ben-Abdallah moest tijdens het „kleine feest” t’huis blijven. Wegens gebrek aan nieuwe kleeren en omdat geen *Jahoedi* hem wou voorschieten. Heel verdrietig en wel jammer voor Peregrinus, want nu miste die zijn gids in het Tunesische volksleven, en dit terwijl het „kleine feest” gevierd werd. ☼ De Fransche overheersching heeft gelukkig het Arabische karakter der stad Tunis geheel onverlet gelaten en haar „Frankische” stad daar naast opgetrokken. Zoo is Tunis echt een groote Oostersche stad gebleven. Ofschoon Peregrinus Abdallahs toelichtingen miste, dwaalde hij er niet minder, die vier dagen van het „kleine feest”, door de nauwe straatjes of dronk een kopje koffie voor het koffiehuisje van den negerkoffiezetzer, en keek naar de vroolijke menschen en hun doen. ☼ De *soeks* van Tunis! Nauwe, overdekte straatjes, waarin anders het luidruchtige leven van iederen dag klettert, nu verlaten en stil, de winkeltjes gesloten, alleen in de kleerenmakers-*soek* zaten de Joodsche kleerenmakers nog druk aan het naaien en borduren van mooie, fijnkleurige *gandoerahs*. In den schemer van die nauwe en stille straatjes, overweld, was een teere stemming van rust, van herademing, belofte van nijveren, krachtigen arbeid, welke morgen opnieuw zou beginnen. Hier en daar was toch nog een winkeltje geopend: de reukwerkverkoopers — ofschoon behoorende tot een voornaam gilde — waren niet allen op het feest uit. Hier en daar troonde er een te midden zijner hangende haartressen, zijn fleschjes en flaconnetjes als een gehurkt Boeddha-beeld, zijn zakken met *hennah* om de nagels en de vingertoppen te verven, zijn *koh'l* (antimonium) om de oogleden aan te zwarten. Kleermakers en reukwerkmakers hadden het druk voor het „kleine feest”. Want, natuurlijk, nieuwe kleeren moeten begeurd worden met rozenolie, met essence van geranium, met muskus. In andere winkeltjes lagen de verkoopers, oude lieden, nu eens lekker uit te rusten en slapen, of zij lazen een of ander Arabisch boek, rustig, ver van het feestgedruisch. ☼ Maar buiten de *soeks* waren alle koffiehuisjes vol. Door de anders zoo stille woonstraten met haar blinde, witte muren gingen troepjes dansende negers, bonkende op de tam-tam of met bolle wangen blazende op de *bendir*, of lange klagende tonen fluitende op de inlandsche klarinet. Hier en daar hielden zij stil om een soort quadrille te dansen. Negerdansen zijn onweerstaanbaar komiek. De negers zijn zoo ernstig in hun dwaasheid, zoo vol overtuiging, hun zwarte gezichten drukken een zoo groote innerlijke vreug-

de uit. Hun gedans met gebogen knieën, schele oogen, smakende lippen is zoo volkomen in strijd met de zaligheid hunner gemoedsstemming in hun ebbenhouten facies en in al hun bewegingen uitgedrukt, dat bij het contrast niemand ernstig kan blijven. Soms is Boe-Saadia in hun midden: de Muzelmaansche boeman. Over zijn gewone kleeren draagt hij den vederen- en vellengordel, om den hals de kralen-ketenen, op zijn hoofd de puntige schelpjes- en spiegeltjesmuts van een of anderen negerkoning of medicijnman van voorheen, dingen, die voor een ethnographisch museum waarde zouden hebben. Voor zijn gezicht is dan een lederen masker en Boe-Saadia danst en maakt onderwijl door sprongen en gebrul kleine kinderen bang, die zich, de een zich verschuilende achter den ander, met plezier-vrees op een afstand houden. Ook hij speelt zijn rol zoo ernstig en tevens zoo komiek, dat de negers de tooneelspeelkunst moeten hebben uitgevonden, zooals de Gobineau ook beweert, dat het negerras de vroolijkheid van het leven heeft ontdekt. ☼ Onderwijl is het een druk gerij en geros door de straten: de voornamen Muzelmaansche heeren in prachtige *gandoerahs* van zijde en *boernoezen* van het fijnste laken met zijden figuren bestikt van de sierlijkste teekening, rijden in victoria's of auto's; werkjongens met kleurig-zijden doeken om hun *fez* ¹⁾ gebonden, waarvan de kwasten en de franjes op hun bruin voorhoofd hangen, een ruikertje bloemen achter het rechteroor, zoodat het hun oog flankeert, zitten met hun zessen in een oude open landauer — „de man 'n kwartje”, zou men dat vroeger ten onzent genoemd hebben — en, ja, die werkjongens zijn wat rumoerig, wat druk, zingen schuine Muzelmaansche liedjes, klappen daarbij rhythmisch in de handen, zwaaien met hun armen, staan soms in hun rijtuig op en vallen over elkaar heen: zij zijn de eenigen, die doen denken aan onze lawaaijerige, hossende en schobberige volksfeesten. Sleeperskarren gaan rond vol geladen met kleine kleurige kinderen zingende, handenklappende, langzaam, rhythmisch, verheugd. ☼ Het feest vindt zijn hoogtepunt op het groote plein — „het plein van de *halfa*-werkers” ²⁾ — bij de acht maal gekoepelde blanke moskee van „Sidi Mahrez”, centrum van de Mohamedaansche wijk. In het midden, om de fontein, spullen, primitieve draaimolens, Turksche schommels, kramen van eenvoudig speelgoed, zoetigheden, electrische aardigheden, Joodsche danseressen, tam-tam-muziek: een ouderwetsche kermis. In het rond zijn alle Arabische koffiehuisjes bezet met mannen, die kalm urenlange gemoedelijke praatjes houden of elkaar plechtig begroeten en geluk wenschen met de geëindigde vasten: zij kussen elkaar met spitse lippen heel even op de wangen of buigen de hoofden over elkaars schouder en geven elkaar een schouderkus op de nieuwe *boernoes*, waardig, ceremonieus en met langsprakige begroetingen: „hoe is je gezondheid?” — „ten beste” (*belcheir*) — „God zij geloofd!” (*ilhamdoelillah!*) — „hoe is je algemeene toestand?” — „*belcheir!*”

1) Rood hoofddeksel als een omgekeerde bloempot. — 2) *Halfa* = woestijngras.

Foto Tinbergen.

*DIE WÜSTE AM MEER.
VISSCHERSBOOTEN BIJ PILLKOPPEN. OP DEN ACHTERGROND
DE WANDERDÜNEN.*

Foto C. Steenbergh.

GEZICHT OP HET TUINDORP VREEWIJK TE ROTTERDAM.

— „ilhamdoelillah!” Zoo gaat het nog eenige oogenblikken door: gezondheidsformulieren in alle fijne schakeeringen van het leven, en het begint van voren af aan: „hoe is de gezondheid van je „huis”?” (Waarmee „moeder de vrouw” bedoeld wordt) — „belcheir!” — „ilhamdoelillah!” Alles is altijd in het Muzelmaansche leven „ten beste” — „God zij geloofd!” ☼ Die honderden mannen voor de koffiehuisjes, de honderden en honderden die om de kermis heenwandelen: vaders met kinderen aan de hand, de „slaven” — maar hun slavernij is niet erg — uitgezonden om den jongeheertjes der familie in fluweelen, zijden of satijnen pakjes, „stijf van rood gout”, zooals vader Vondel zou zeggen, de kermis te laten zien, terwijl de vijfjarige „heer Ali”, of „heer Mohammed” graag wel zou willen meedoen met de straatkinderen, zij wandelen rond, kalm, blij, waardig. ☼ Dit is juist de groote bekoring van dit Muzelmaansche volksfeest, dat het zoo kalm is. Die menschen zijn niet vroolijk, nog minder lollig, maar zij zijn verheugd; in dit eindeloos, steeds afwisselend gewoel heerscht een atmosfeer van onzegbare blijheid, vol stille verheuging, zooals onze volksfeesten niet kennen. ☼ Wat er tegen is: de vrouwen ontbreken er aan. Dit is misschien in dit land zeer goed, zeer zedelijk, juist omdat het niet een Hollandsche kermis is, maar . . . „ça manque de femmes”. Toch is het ook voor de Muzelmaansche vrouwen „el-aid-el-seghir” en gaan ook zij uit, in nieuwe kleeren, maar op dit, zoowel als op andere feesten, naar . . . het kerkhof. ☼ „Naar het kerkhof?” Stel U daarvan echter geen treurigheid voor. De Mohammedanen hebben een minder treurige opvatting van den dood dan wij, en soms herdenken zij hun overledenen door gezellig bijeen te zitten aan de graven. De koffieschenker is in de buurt, de gebakjeskoopman of de man met ijswafeltjes, en dan: „hij” komt om „haar” hier te zien. Want hier is „zij” ongesluisd en elders in het openbaar niet. ☼ „Belcheir!” — „ilhamdoelillah!”

(Wordt vervolgd).

MAURITS WAGENVOORT.

Van kleine dieren.

SIMSON.

„Opruimen, jongens!” ☼ We zijn op steenenexcursie geweest, en de tafel ligt half vol keien en keitjes, mooie en minbelangrijke vondsten doorelkaar. Terwijl de kinderen al een beetje

aan 't opruimen zijn, zit mijn man nog tegen mij te redeneeren over een zéér zeldzame, fossiele spons, die we gevonden hebben, éénig in Nederland, en zelfs een bijna-unicum in Europa. Ik rommel neg zoo'n beetje tusschen de kleinere steenen, ze moeten van tafel. Voor de vlugheid wil ik ze bij elkander schuiven. Maar . . . daar leeft iets tusschen, een insectje ter grootte van den lievenheersbeestje kruipt op zijn dooie gemak tusschen de steentjes door. „Kom, jongen”, zeg ik ongeduldig, en por hem met een grassprietje tot een beetje haast aan. Maar nu heb ik het bedorven. Hij is opeens verdwenen. Als ik goed toekijk vind ik hem wéér tusschen twee kleinere steentjes, in een doodlopend gangetje. „Terug, en dien kant uit, baasje”. Maar hij is niet voor rede vatbaar en blijft hardnekkig in zijn slopje. „Beest dan toch . . .”, maar nu blijven de woorden in mijn keel steken en ik stoot mijn man aan, die evenals ik, aandachtig toekijkt. Samen nemen we iets wonderbaarlijks waar. Het diertje, dat zoo groot is als een vlieg, is bezig, het steentje op zij te schuiven. Hij probeert het tenminste. „Krijgt ie niet klaar”, zegt mijn man. „Dat weet je niet”, fluister ik terug. ☼ Het diertje zet . . . zijn schouderdje zou ik haast zeggen . . . tegen het voor hem reusachtige rotsblok aan. Hij duwt . . . hij duwt . . . Waarachtig, er komt beweging . . . Een zetje . . . nog een zetje . . . nog een . . . nog een . . . Daar schuift het gevaarte opzij. De weg is vrij! En triomfantelijk wandelt onze kleine waaiersprietige held langs de door hem vrijgemaakte baan . . . En mijn man en ik kijken elkaar aan en glimlachen om de spanning waarin we verkeerd hebben.

☼ We hebben het steentje gewogen. Het woog 10 gram. Het torretje had zeker geen grooter gewicht, dan een gewone huisvlieg, die een kleine halve decigram weegt. Zoodat het diertje een gewicht verschoof, zeker tweehonderd maal zoo groot als dat van zijn eigen nietige lichaampje. Het is zoo ongeveer dezelfde krachtsontwikkeling, die een volwassen man noodig zou hebben om den dikken steen in Delden opzij te schuiven, die 7500 K.G. weegt . . . ☼ „En Simson vatte de twee middelste pilaren, op welke het huis was gevestigd en waarop het steunde, den eenen met zijn rechterhand, en den anderen met zijne linkerhand . . . en hij boog zich met kracht en het huis viel . . .”

M. LANGERHUIZEN.